

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-451-1-8>

RUSSIAN PROPAGANDA OF WAR AS A THREAT TO DEMOCRATIC VALUES

РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДА ВІЙНИ ЯК ЗАГРОЗА ДЕМОКРАТИЧНИМ ЦІННОСТЯМ

Lehkodukh V. V.

*Lieutenant Colonel,
Full-time Adjunct of the Scientific and
Organizational Department
Hetman Petro Sahaidachnyi National
Ground Forces Academy
Lviv, Ukraine*

Легкодух В. В.

*підполковник,
ад'юнкт штатний науково-
організаційного відділу
Національна академія сухопутних
військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного
м. Львів, Україна*

У контексті російсько-української війни значна увага українських та зарубіжних дослідників приділяється вивченню російської зовнішньої пропаганди, спрямованої проти України та країн Заходу. Втім, часто без уваги лишається аспект внутрішньої пропаганди РФ серед власного населення, попри те, що саме цей напрямок ідеологічної роботи «путінського» режиму є вихідним етапом агресивної терористичної політики цієї держави.

Внутрішня пропаганда є невід'ємною частиною потужної інформаційної та медійної системи підтримки сучасної російської ідеології «путінізму» та авторитарного режиму. Термін «путінізм» вже став науковим та широко використовується у колах вчених, істориків, аналітиків, які аналізують сучасну вертикаль влади у Росії. Українські історики О. Зайцев та А. Павлишин вважають, що ідеологічною основою путінізму є «рашизм» «як сучасна російська форма неофашизму, яка охоплює як офіційну ідеологію, так і численні неофіційні, але толеровані і протеговані путіністами неофашистські і неонацистські течії» [1].

З початку 2000-х рр. путінізм все більше наближався від звичайного політичного оформлення бандитизму до персоналізованого політичного режиму, що має багато схожих рис із німецьким гітлеризмом ХХ ст. Багато вчених порівнюють путінізм із фашизмом та нацизмом зразка ХХ ст., вони мають спільні ознаки, такі як культ вождя, культ війни, ксенофобію та расистські ідеї, потужну

пропаганду, яка насаджує цю ідеологію населенню. Путінський режим починаючи з 2014 р. стрімко «дрейфує» від авторитаризму до тоталітаризму, що супроводжується повною деградацією суспільства, культури, науки, освіти, оскільки всі сфери життя країни та соціуму підкоряються режиму та особисто диктатору Путіну.

О. Зайцев та А. Павлишин також дотримуються думки про схожість путінізму та гітлеризму. Вчені цитують американського політичного коментатора Дж. Вілла, який у 2003 р. написав, що «путінізм – це націонал-соціалізм без демонічного елементу його основоположника...» [1]. Порівнюючи спільні риси путінізму і гітлеризму, виокремлені істориками, слід відмітити розпалювання ненависті до зовнішніх і внутрішніх ворогів, створення парамілітарних молодіжних та юнацьких організацій («Гітлер'югенд» у нацистській Німеччині та «Юнармія» у путінській Росії), потужну систему пропаганди офіційної ідеології. Однією з найбільш небезпечних рис путінського режиму, яка наближає його до гітлеризму, є агресивна зовнішня політика та використання війни як засобу досягнення зовнішньополітичних цілей.

Слід зазначити, що практичному переходу до військових дій проти своїх зовнішніх ворогів у історії путінської Росії передував довгий період внутрішньої пропаганди війни серед населення. У. З. Коруч, аналізуючи поняття пропаганди війни в історико-правовому аспекті, вказує, що пропаганда війни – це інструмент спрямованого тиску однієї держави на суспільство, населення, соціальні групи іншої держави, який не завдає прямої руйнації об'єктів матеріального світу, але призводить до деформації суспільної свідомості, загрози суспільній психології, національній єдності» [2, с. 120]. Аналізуючи це визначення, зауважимо, що у випадку російської пропаганди війни вона спрямована, у першу чергу, на власне населення, що дозволяє говорити про ворожість путінського режиму до власне самих росіян.

Пропаганда війни у Росії сягає витоків до аналогічного явища, що широко побутувало у добу СРСР. Починаючи з 1991 р. цей напрямок внутрішньої пропаганди РФ послідовно реалізувався за часів правління Б. Єльцина (у контексті російсько-чеченських воєн), та продовжив розвиватися у роки становлення та розквіту путінізму. Пропаганда війни у Росії до 2022 р. мала переважно непрямий, опосередкований характер. Це, передусім, тези про «захист миру» та миротворчу місію РФ у світі, про передові військові технології російської армії, яким «немає аналогів у світі». Зокрема, пропаганда «переваг російської зброї» послідовно створювала у пересічних громадян РФ переконання щодо можливостей розв'язання будь-яких

спірних ситуацій у зовнішній політиці силою без відчутних наслідків для самих росіян.

Інструментами ведення пропаганди війни серед населення РФ виступають друковані засоби, зокрема й художні книги про війну, створення молодіжних мілітарних військово-патріотичних організацій (такі як «Юнармія», «Орлята Росії», «Рух перших» (рос. «Движение первых») та ін.) та проведення пропаганди «російського світу» серед її членів [3]. Одним із найбільш виразних напрямків пропаганди війни, спрямованого на широкі маси населення у РФ, є явище «культу перемоги», прив'язаного до дискурсу великої перемоги російського народу в Другій світовій війні, побудованого на викривленні історичних фактів та історичній міфології, що утворилася ще за часів Радянського союзу [4]. Підтримка культу перемоги та культу війни у російському інформаційному просторі реалізується на бюджетний кошт, а також знаходить своє відображення у державних документах РФ, таких як державні програми патріотичного виховання громадян.

Саме внутрішня пропаганда війни, що реалізувалася в РФ на державному рівні більше 30 років та яка побудована на засадах такої пропаганди, що проводилася у СРСР, є однією з передумов сучасного становища російського суспільства, яке слугує ресурсом у зовнішній агресивній політиці РФ, передусім – стосовно України. Дослідження пропаганди як одного з ключових інструментів РФ у її гібридній боротьбі проти цивілізованого світу та його цінностей розкриває можливість до формулювання більш ефективних заходів протидії цій агресивній державі у інформаційній площині як у межах України, так і на всьому європейському континенті та у світі.

Література:

1. Зайцев О., Павлишин А. Путінізм – контрольний постріл у голову Росії. 2022. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/kolonki/putinizm-kontrolnii-postril-u-golovu-rosiyi/> (дата звернення: 15.05.2024).

2. Коруц У. З. Поняття пропаганди війни: історико-правовий аспект. *Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення*. 2019. № 4. Ч. 1. С. 118–121.

3. Мокрушин С. Пропаганда війни й діти: навіщо це потрібно Росії в Криму та чому правозахисники називають це військовим злочином. *Крим. Реалії*. 2020. URL: <https://ua.krymr.com/a/pravozakhysnyky-pro-rosiysku-prograhandu-viynu-/30874202.html> (дата звернення: 15.05.2024).

4. Потапенко Я. Концепт «Великої Перемоги» як антиукраїнська ідеологема кремлівської пропаганди: спроба комплексного міждис-

циплінарного аналізу. *Наукові записки з української історії* : збірник наукових статей. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 36. С. 112–121.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-451-1-9>

THE FORMATION OF A NEW «AXIS OF AUTHORITARIAN REGIMES» DURING RUSSIA'S FULL-SCALE INVASION OF UKRAINE AS A NEW «AXIS OF EVIL» AND A NEW CHALLENGE AND THREAT TO GLOBAL SECURITY

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ «ОСІ АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ» ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОГО ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ ЯК НОВОЇ «ОСІ ЗЛА» ТА НОВОГО ВИКЛИКУ Й ЗАГРОЗИ СВІТОВІЙ БЕЗПЕЦІ

Marukhovskiy O. O.

*Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of International Relations
and Journalism
University of Economics and Law
«KROK»
Kyiv, Ukraine*

Маруховський О. О.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних
відносин та журналістики
Університет економіки та права
«КРОК»
м. Київ, Україна*

Актуальність проблеми дослідження формування нової «осі» авторитарних режимів під час російського повномасштабного вторгнення в Україну як нової «осі зла» та нового виклику й загрози світовій безпеці з кожним днем та з кожним роком стає все більш важливим об'єктом прискіпливого наукового інтересу з боку низки державних діячів, політиків, вчених, політологів, науковців-міжнародників, правознавців та ін.

Відомо, що нещодавно, у травні 2024 року прем'єр-міністр Великої Британії Ріші Сунак у своїй публічній промові під час виборчої кампанії у консервативному аналітичному центрі «Policy Exchange» позначив як загрозу світовій безпеці перелік таких держав, як: Росія, Китай, Іран і Північна Корея, назвавши їх «вісью авторитарних